

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

КЊ. LXXVIII, СВ. 1

ISSN 0350-185X
UDC 808

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS
AND
SASA SERBIAN LANGUAGE INSTITUTE

SOUTH SLAVIC PHILOLOGIST

Vol. LXXVIII, No. 1

Editorial Board

*Dr Rajna Dragičević, Dr Victor Friedman, Dr Najda Ivanova,
Dr Vladan Jovanović, Dr Aleksandar Loma, Dr Alina Maslova,
Dr Sofija Miloradović, Dr Miroslav Nikolić, Dr Slobodan Pavlović,
Dr Slobodan Remetić, Dr Jelica Stojanović, Dr Sreto Tanasić,
Dr Zuzanna Topolińska, Dr Anatoly Turilov, Dr Jasna Vlajić-Popović*

Editor-in-Chief

Rajna Dragičević

BELGRADE
2022

ISSN 0350–185X

UDK 808

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
И
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЛУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

књ. LXXVIII, св. 1

Уређивачки одбор

*др Јасна Влајић-Појовић, др Рајна Драгићевић, др Најда Иванова,
др Владан Јовановић, др Александар Лома, др Алина Маслова,
др Софија Милорадовић, др Мирослав Николић, др Слободан Павловић,
др Слободан Ремейић, др Јелица Стојановић, др Срејто Танасић,
др Зузана Тојолињска, др Анајолиј Турилов, др Викјор Фридман*

Главни уредник
Рајна Драгићевић

БЕОГРАД
2022

Први број *Јужнословенског филолога* изашао је 1913. године, у Београду. Часопис су покренули Љубомир Стојановић и Александар Белић, чланови Српске краљевске академије. Први уредник *Јужнословенског филолога* био је Александар Белић. Од броја XVIII часопис издају Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

808

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ = South slavic philologist / главни уредник Рајна Драгићевић. - [Штампано изд.]. - Књ. 1, св. 1/2 (1913) ; књ. 2, св. 1/2 (1921)-књ. 11 (1931) ; књ. 12 (1933)-књ. 17 (1938/1939) ; књ. 18, св. 1/4 (1949/1950)- . - Београд : Српска академија наука и уметности : Институт за српски језик САНУ, 1913; 1921-1931; 1933-1939; 1950- (Београд : Вірограф comp). - 24 cm

Полугодишње. - Друго издање на другом медијуму: Јужнословенски филолог (Online) = ISSN 2406-0763
ISSN 0350-185X = Јужнословенски филолог
COBISS.SR-ID 615183

Секретар Уређивачког одбора
др Владан Јовановић

Рецензенти

др Ивана Антонић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Рајна Драгићевић (Филолошки факултет, Београд), dr Irina Dulebová (Univerzita Komenského, Bratislava), др Валерия С. Ефимова (Институт славяноведения РАН, Москва), др Драгана Вељковић Станковић (Филолошки факултет, Београд), др Биљана Марић (Филолошки факултет, Београд), др Софија Милорадовић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Борис Ю. Норман (Белорусский государственный университет, Минск), др Људмила Поповић (Филолошки факултет, Београд), др Лариса В. Раџиурская (Университет Лобачевского, Нижний Новгород), др Слободан Реметић (Академија наука и умјетности Републике Српске, Бања Лука), др Владислава Ружић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Срето Танасић (Академија наука и умјетности Републике Српске, Бања Лука), dr Branko Tosovic (Karl-Franzens-Universität, Graz), др Анатолий А. Турилов (Институт славяноведения РАН, Москва).

Ово издање финансирало је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије према Уговору број 451-03-68/2022-14 који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.

Прихваћено на седници Одељења језика и књижевности САНУ 29. марта 2022.

Издају

Српска академија наука и уметности, Кнез Михаилова 35, Београд
Институт за српски језик САНУ, Кнез Михаилова 36, Београд

Коректура: Дивна Продановић

Коректура резимеа на руском: Стефан Милошевић

Коректура резимеа на енглеском: дрТатјана Ружин Ивановић

Припрема за штампу: Давор Палчић (palcic@eunet.rs)

Штампа: Вірограф comp d.o.o., Атанасија Пуље 22, Београд

Решењем Министарства за науку, технологију и развој Републике Србије, број 413-00-724/2002-01 од 17. 7. 2002. године, ова публикација је ослобођена пореза на промет.

САДРЖАЈ

Студије и расправе

Роман Н. Кривко: Иерусалимски тип служебной минеи в южнославянской письменности XIV–XV вв.	9
Роман Н. Кривко: Служабни минеј јерусалимског типа у јужнословенским рукописима XIV–XV века	46
Roman N. Krivko: Service Menaion of the Jerusalem Type in the South Slavic Manuscripts of the 14 th –15 th Centuries	47
Драгана В. Станковић: Употреба беспредлошких генитива у говору младих Врањанаца	49
Драгана В. Станкович: Употребление беспредложного родительного падежа в речи молодых людей из г. Вранье	76
Dragana V. Stanković: Use of Genitive without Prepositions in the Spoken Language of Youth from Vranje	77
Лиљия Р. Дускајева, Любовь Ю. Иванова: Гипертекст одной новости в медиалингвистическом преломлении	79
Лилија Р. Дускајева, Љубов Ј. Иванова: Хипертекст новинске вести кроз призму медијске лингвистике	100
Lilija R. Duskajeva, Lyubov Y. Ivanova: The Hypertext of a News Item through the Prism of Media Linguistics	100
Венера Г. Фатхутдинова: Структура и семантика производных глаголов поведения в русском языке	103
Венера Габдулхаковна Фатхутдинова: Структура и семантика изведених глагола понашања у руском језику	118
Venera Gabdulkhakovna Fatkhutdinova: Structure and Semantics of Derived Verbs of Behaviour in the Russian Language	119
Гордана Р. Штасни: О транскатегоризацији и псеудотранскатегоризацији у домену простора	121
Гордана Р. Штасни: О транскатегоризацији и псеудотранскатегоризацији в пространственной сфере	143
Gordana R. Štasni: About Transcategorisation and Pseudotranscategorisation in the Domain Space	145
Душка Б. Кликовац: О природи значења везника <i>док</i> кад означава супротност (контраст)	147
Душка Б. Кликовац: О природи сојуза <i>док</i> при означенију противопостављенија (контраста)	163
Duška B. Klikovac: On the Nature of the Conjunction <i>dok</i> ('while') Denoting Opposition (Contrast)	165

Миливој Б. Алановић: Један тип допунске <i>кад</i> -клаузе	167
Миливой Аланович: Один тип придаточного <i>кад</i> -предложения	187
Milivoj Alanović: Ergänzungssatz mit subjunktor <i>kad(a)</i>	187

Некролози

Академик Предраг Пипер (1950–2021) (Рајна Драгићевић)	189
Wiesław Boryś (1939–2021) (Марта Бјелетић)	199
Дорин Гамулеску (1936–2021) (Биљана Сикимић)	203
Олга Недељковић (1937–2021) (Виктор Савић)	207

Хроника

Међународни округли сто <i>Александар Невскиј и Савва Сербскиј: подвиг и свјатост в языке, литературе, культуре, истории.</i> Институт славјанској культуры Россійскогo государственного университета им. А. Н. Косыгина и Институт славјановедения РАН. Москва, 24. новембар 2021. г. (Ружица Левушкина) . .	213
Научни скуп <i>Актуелна питања лексикологије и лексикографије српског језика.</i> Андрићев институт. Андрићград, 8–10. октобар 2021. г. (Наташа М. Миланов)	217
Научни скуп <i>Актуелна питања српског правописа: Нови прилози српском правопису 2.</i> Матица Српска, Нови Сад, Одбор за стандардизацију српског језика, Београд, 23. октобар 2021. г. (Слободан Б. Новокмет)	225

Прикази и критика

Т. И. Вендина. <i>Антропологија диалектног слова.</i> Москва – Санкт-Петербург: РАН, Институт славјановедения, 2020, 682 стр. (Софија Милорадовић)	233
Татјана Трајковић, Надежда Јовић (ур.). <i>На темељима народних говора: зборник радова посвећен проф. др Јордани Марковић поводом одласка у пензију.</i> Ниш: Филозофски факултет Универзитета у Нишу, 2020, 739 стр. (Бранкица Ђ. Марковић)	243

Наташа Миланов. <i>Српски лексички фонд из угла њолисемије: глаголи, именице, њридеви</i> . Београд: Институт за српски језик САНУ, 2021, 465 стр. (Милица Љ. Стојановић)	253
Милош Ковачевић. <i>Србистички огледи</i> . Источно Ново Сарајево: Завод за уџбенике и наставна средства, 2021, 291 стр. (Миланка Бабић)	263
Илијана Чутура. <i>Међуоднос њрилога и њрилошких израза у савременом српском језику</i> . Јагодина: Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, 2020, 295 стр. [електронско издање] (Милош Ковачевић)	275
Драгана Вељковић Станковић, Ивана Ђорђевић. <i>Меѡафоре и аналогие у настѡави српског језика – когнитивни ѡрисѡуи</i> . Београд: Јасен, 2021, 395 стр. (Јована Б. Јовановић)	284
Paweł Kowalski (ed.). <i>Słowotwórstwo w przestrzeni komunikacyjnej</i> . Warszawa: Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk, 2021, 372 стр. (Катарина Митрићевић-Штепанек)	295
Мотоки Номати и Сиори Киёсава (ред.). <i>Грамматика в обществе, общество в грамматике: исследования по нормативной грамматике славянских языков</i> . Москва: Центр славянско-евразийских исследований Хоккайдского университета, Издательский дом ЯСК, 2021, 304 стр. (Срето З. Танасић)	303

Библиографија

Библиографија за 2020. годину расправа и дела из индоевропске филологије и опште лингвистике која су изашла у Србији, Црној Гори и Републици Српској (Ана В. Голубовић)	309

Регистри

Регистар кључних речи LXXVIII књиге <i>Јужнословенског филолога</i> , св. 1	427
Регистар именâ LXXVIII књиге <i>Јужнословенског филолога</i> , св. 1	429
Напомена	451

ДОРИН ГАМУЛЕСКУ (1936–2021)

Почетком маја 2021. године преминуо је угледни румунски слаvista и харизматични редовни гост београдских и новосадских научних конференција током седамдесетих и осамдесетих година 20. века. Колега који нас је у доба тешке политичке и економске ситуације у социјалистичкој Румунији са пуно позитивне енергије и непресушног оптимизма повезивао и упознавао са високим научним достигнућима румунске лингвистике — Дорин Гамулеску (Dorin Gămulescu).

Било је то у време када је професор Гамулеску већ био декан (1977–1978) и продекан (1978–1979) Факултета за стране језике и књижевности Универзитета у Букурешту. Почетак успешне филолошке каријере Дорина Гамулескуа означила је диплома Филолошког факултета Универзитета у Букурешту стечена на тадашњем Одсеку за српскохрватски и румунски језик и каснија специјализација српскохрватске филологије на универзитетима у Београду и Новом Саду (1957–1958). Захваљујући овим студијским боравцима остварен је непосредан контакт са тадашњом југословенском лингвистичком средином и посебно са активностима Удружења за румунски језик из Зрењанина. Током седамдесетих година (1972–73, 1975, 1977) Дорин Гамулеску је објављивао радове у гласилу *Analele Societății de limba română* („Анали Удружења за румунски језик“) и учествовао у годишњим симпозијумима које је ово удружење организовало (објављени томови — 1971, 1974, 1977, 1979).

У то време Дорин Гамулеску започиње низ истраживања о српско-румунским и српскохрватско-румунским језичким и културним контактима, које још почетком седамдесетих година проширује укључивањем и бугаристике у своја научна интересовања. Наиме, у периоду 1969–1972. Гамулеску је радио на Универзитету у Софији као лектор за румунски језик, где је објавио и уџбеник за наставу румунског језика.

Докторирао је 1970. године у Букурешту са тезом *Contribuții la studiul elementelor de origine sârbocroată ale vocabularului dacoromân* („Прилози проучавању елемената српскохрватског порекла дако-румун-

ског речника“), а ментор му је био знаменити румунски лингвиста Александру Граур (Alexandru Graur).

Богату универзитетску каријеру завршио је у статусу редовног професора. Управо су импресивне менторске активности и успешна организација универзитетског образовног процеса учиниле професора Гамулескуа једним од темеља савремене румунске славистике. Организовао је прве мастер студије (1993–1994) у оквиру одсека са специјализацијом Словенска филологија. Почевши од 1990. био је руководилац докторских студија: под његовим менторством одбрањено је 25 докторских дисертација, а његови докторанди били су, између осталих, данас тако значајна филолошка имена као што су то Октавија Неделку, Душица Ристин и Миља Радан.

Своје велике организационе способности Гамулеску је доказао дугогодишњим председавањем (1998–2006) Удружењем слависта Румуније и уређивањем часописа *Romanoslavica*. Један број овог часописа (број 47/1 од 2011. године) био је посвећен професору Гамулескуу поводом његовог 75. рођендана. У истом броју објављена је и комплетна библиографија његових радова.

Од монографских дела, објавио је универзитетски уџбеник за учење српскохрватског језика (1975), водич за румунско-српскохрватску конверзацију (1967), Српскохрватско-румунски речник (1970, коауторски са Мирком Живковићем), али су за савремену србистику најзначајније ипак Гамулескуове етимолошке монографије.

Хронолошки прва објављена је монографија на румунском језику *Elementele de origine sârbocroată ale vocabularului dacoromân* („Елементи српскохрватског порекла дако-румунског речника“), 1974. године, у суиздаваштву Румунске академије наука и панчевачке издавачке куће на румунском језику Libertatea. Монографија о српскохрватским позајмљеницама у румунском језику представља прерађену Гамулескуову докторску дисертацију. Етимолошка анализа је ограничена на дако-румунски дијалекат са територије Румуније, а из анализе су искључени историјски дијалекти румунског језика (као и дакорумунски говори у дијаспори, где је свакако очекиван већи утицај српског језика). Централни део монографије представља списак апелатива, позајамљеница, лексикографски обликован у форми етимолошког речника. Ономастички материјал није укључен. Гамулеску износи и неколико општих закључака о србизмима у савременом румунском лексикону који су и до данас остали лингвистички неспорни: велики део анализираних лексике српског/српскохрватског порекла има ограничену употребу, ретко се среће чак и у банатском дијалекту румунског језика. Многе лексеме данас су већ изашле из употребе. Део анализираних лексике уобичајен је за банатски, кришански и олтенски дијалекат, али не и за књижевни румунски језик,

тако да се може закључити да је утицај српског језика регионално ограничен и да не допире до мунтенског дијалекта, који се иначе налази у основи румунског књижевног језика.

Следећу значајну лингвистичку монографију Дорин Гамулеску објављује 1983. године у Букурешту под насловом *Influențe românești în limbile slave de sud I. Sârbocroata* („Румунски утицаји на јужнословенске језике I, Српскохрватски“). Имајући у виду овако формулисан наслов, могло би се претпоставити да је за објављивање била предвиђена још једна монографија, вероватно посвећена бугарском језику. Ова монографија садржи избор из Гамулескуових етимолошких и ономастичких радова објављиваних по теже доступним лингвистичким часописима и зборницима. На једном месту окупљени су радови који се баве доприносом Петра Скока истраживањима румунско-српскохрватских језичких односа, анализом румунских термина у српскохрватској лексици рибарства (на грађи из коауторске монографије Велимира Михајловића и Гордане Вуковић), румунским и арумунским позајмљеницама у јужнословенским аргоима (са библиографијом радова о тајним језицима) и етимолошком анализом лексике из прва три тома Речника САНУ. У овом последњем раду разрешене су и допуњене неке етимологије и изнете оправдане примедбе на начин етимолошке обраде појединих лексема, а скренута је пажња и на примену застареле румунске ортографије. Не увек успешна етимолошка решења Гамулеску је понудио за топониме и антропониме у Црној Реци (на основу ономастичке грађе недавно преминулог фолклористе Љубише Рајковића Кожељца). У монографији даље следи етимолошка анализа презимена и надимака румунског порекла код Срба у Банату. Последње поглавље у овој монографији резултат је ауторових теренских истраживања, а бави се анализом локалних антропонимских система Срба и Хрвата у румунском делу Баната.

Нажалост, обе монографије остале су непреведене и данас су доступне само познаваоцима румунског језика.

Дорин Гамулеску је са запаженим излагањима учествовао на београдским *Научним сасијанцима слависти* у *Вукове дане* и објављивао радове у зборницима са ових скупова (1974, 1977, 1982). Студије је публиковао и у новосадском *Зборнику Мајице српске за филологију и лингвистику*, београдским часописима *Ковчежић* и *Књижевна историја*, сарајевском *Књижевном животићу*. Сарађивао је са *Банајским новинама* које су излазиле у Темишвару (1977) и панчевачким књижевним часописом на румунском језику *Lumina* (1981), као и недељником *Libertatea*. Наравно — и са најугледнијим румунским филолошким часописима. Своје радове објављивао је на румунском, српском, француском и бугарском језику.

Широко филолошки усмерен, као и већина страних слависта, Дорин Гамулеску се бавио и фолклористиком. На овом месту треба поменути бар његове радове о банатском фолклору и рецепцији Вукових дела у румунској фолклористици. Посебно га је занимала српска књижевност прве половине XIX века, тако да се у низу радова бавио делима Јована Стерије Поповића и Доситеја Обрадовића.

Као активан члан Савеза писаца Румуније превео је значајна дела српске и хрватске књижевности на румунски језик. У питању су дела Иве Андрића, Бранислава Нушића, Јована Дучића, Оскара Давича, Милована Ђиласа, Младена Ољаче, Јаре Рибникар и других. Аутор овог некролога сећа се са колико је истраживачке радости водио разговоре са Милованом Ђиласом у Београду почетком деведесетих година. И са колико радости је цела славистичка заједница дочекивала нашег Дорина у Београду.

*Биљана Сикимић**

Балканолошки институт САНУ

* biljana.sikimic@bi.sanu.ac.rs